

Україні від 13.12.2022 № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62a/042/1e2/62a0421e24258666156501.pdf>
4. Стратегія національно-патріотичного виховання. Затверджено Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>

Oksana Byalik,

*profesor of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Uman Cherkasy region, Ukraine*

ON THE QUESTION OF THE FORMATION OF THE NATIONAL AND CIVIL IDENTITY OF THE YOUTH IN THE CONDITIONS OF WAR

Key words: civic education, citizenship, national identity, civic identity, conditions of war.

Воронова Світлана Віталіївна,

*кандидат педагогічних наук, завідувач науково-методичної лабораторії
управлінської діяльності та забезпечення якості освіти кафедри
філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-2753-8049>

https://scholar.google.com.ua/citations?user=fCSZzdgAAAAJ&hl=uk&oi=ao_deisyflower3@ukr.net

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ФОКУС ЦІННОСТІ

Ключові слова: заклад освіти, стратегія розвитку, цінності

Військові дії, реформа освіти в Україні, результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 актуалізували питання перегляду розроблених стратегій розвитку закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) та тих, що тільки починають розроблятися, зокрема, в частині сповідування цінностей.

Оскільки стратегія розвитку займає провідну позицію в ефективному управлінні ЗЗСО і відображає його особливості та перспективи, керівник має чітко розуміти етапи (підготовка, аналіз, стратегування, впровадження, моніторинг, оцінювання) та складові її розроблення. Так однією зі складових етапу стратегування виступає визначення цінностей, місії, бачення майбутнього закладу освіти. Отже, зупинимось саме на цінностях.

Дослідження дефініції «цінності» здійснювалися у різних галузях, наприклад, педагогіці, філософії, соціології, психології, що унеможливує вироблення єдиного підходу до її тлумачення. Педагогіка розглядає цінності в рамках освіти, навчання, виховання, розвитку і пов'язує їх з особистістю та створенням індивідуального комунікативного простору й акцентує на системі цінностей, що створюється у процесі освітньої діяльності [2, с. 13]. Філософія розглядає цінності з точки зору етичного змісту людського буття. Соціологія характеризує цінності як показник суспільних відносин, підґрунтя формування соціального капіталу суспільства [4; 5]. Психологія пов'язує цінності з потребами, діяльністю, мотивами, поведінкою, домаганнями, переконаннями людини; характеризує їх як елементи внутрішньої структури особистості, стійкі переконання особистості та певний спосіб поведінки [2; 3]. Досліджуючи цінності, Б. Тонн схарактеризував їх як компоненти існування людини, які можна виміряти, описати словами, сформувати та розвинути шляхом наслідування й модифікувати у світогляд [1].

Розробляючи стратегію розвитку і визначаючи цінності, і ЗЗСО слід звернути увагу на матеріали, запропоновані МОН України «Ціннісні орієнтири сучасної української школи» [6]. В означених матеріалах схарактеризовано основні підходи до продуктивного впровадження ціннісних змін та нові ціннісні орієнтири для здійснення ефективного освітнього процесу. Акцентується саме на освітньому процесі, що орієнтується на усталення морально-етичних, соціально-правових, особистісно зорієнтованих цінностей. При цьому виховний процес виступає складовою освітнього процесу і фокусує увагу на врахуванні

ціннісних принципів в освітньому середовищі та під час взаємодії. Зазначається, що формування цінностей – це щоденна праця і тривалий процес, що відбувається наскрізно через настановлення й особистий досвід; цінності формуються і закріплюються як норми взаємодії; цінності вимагають визначення та інтерпретації; визначені цінності, що сповідує заклад освіти потребують розуміння й усвідомлення та прийняття всіма учасниками освітнього процесу (педагогами, здобувачами освіти, батьками, громадою) [6].

Розуміючи потребу керівників у вмінні визначати та формулювати цінності закладу освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» для означеної категорії впровадила курси підвищення кваліфікації за темою «Стратегія розвитку ЗЗСО: на шляху до школи дієвої демократії», до навчального плану яких було включено модуль «Розробка стратегії розвитку ЗЗСО: стратегування та планування». Під час опанування підмодуля «Цінності, місія, візія, стратегічні напрямки розвитку ЗЗСО», крім висвітлення теоретичних положень щодо розуміння поняття «цінності», керівники практикувалися як індивідуально, так і в групах визначати цінності, що притаманні для того чи іншого закладу освіти за такими критеріями: цінності, що регулюють процеси всередині ЗЗСО і які не можуть бути порушені заради якоїсь вигоди (основні цінності); цінності, що визначають прагнення ЗЗСО, ймовірні зміни, нововведення, перспективи (бажані цінності); соціальні характеристики, які прагне побачити ЗЗСО у нових співробітниках, новоприбулих здобувачів освіти, їх батьках (соціальні цінності); унікальні цінності, що має ЗЗСО і які є найбільш важливими та принципово відрізняють від інших даних закладів освіти (унікальні цінності).

Керівники ЗЗСО до основних цінностей, що регулюють процеси всередині закладу освіти, віднесли та схарактеризували: безпеку (ми розбудовуємо простір фізичної та психологічної безпеки), патріотизм (ми виховуємо патріотів своєї країни), відповідальність (ми усвідомлюємо місію, візію, цілі та завдання закладу освіти), гідність (ми зорієнтовані на демократичні

цінності), рівність (ми сповідуємо однакові права для всіх учасників освітнього процесу), демократичний стиль управління (ми управляємо спираючись на принципи дієвої демократії), партнерство (ми досягаємо мети, працюючи разом), доброчесність (ми будуємо чесність і довіру в навчанні), професіоналізм (ми розвиваємося і самовдосконалюємося).

Бажаними цінностями, що визначають прагнення, зміни, нововведення та перспективи розвитку ЗЗСО, було визначено та схарактеризовано такі як: дитиноцентризм (ми створюємо в навчанні та вихованні ситуацію успіху), лідерство (ми виховуємо лідерів для сталого розвитку держави), розвиток (ми прагнемо зробити світ кращим за допомогою освіти), готовність до змін (ми прагнемо до інновацій у діяльності та схвалюємо творчий підхід), цінність кожної особистості (ми прагнемо до поваги особистості іншого та визнання самоцінності кожного), психологічний комфорт (ми створюємо комфортне психологічне середовище), активні здобувачі освіти (ми активізуємо діяльність учнів, які розуміють мету навчання і планують шлях до неї), довіра (ми прагнемо до довірчих стосунків), турбота (ми піклуємося один про одного).

Соціальними цінностями, що притаманні новим співробітникам, новоприбулим здобувачам освіти та їхнім батькам, керівники вбачають: хоробрість (ми виховуємо непохитність волі та віри, відвагу), відкритість (ми прагнемо до відкритості у стосунках та діяльності), повага (ми поважаємо особистість і надаємо їй свободу вибору), толерантність (ми формуємо розуміння, що людина має право бути не такою, як інші), сім'я (ми пропагуємо сімейні цінності), справедливість (ми розвиваємо справедливе ставлення до інших людей), різноманітність (ми пропагуємо повагу до різноманітності), креативність (ми розвиваємо здатність до продукування нових ідей), доброта (ми пропагуємо, що доброта єднає людей).

Унікальними цінностями, що відрізняють заклад освіти від інших ЗЗСО і є найбільш важливими керівники назвали: шкільна громада (ми взаємодіємо зі стейкхолдерами задля досягнення

спільної мети), національна свідомість (ми наголошуємо на усвідомленні учасниками освітнього процесу своєї етнічної єдності та національної неповторності), розподілене лідерство (ми сповідуємо розподілене лідерство як свободу дій у плануванні та реалізації рішень), командність (ми використовуємо усі ресурси для досягнення спільної мети), цілеспрямованість (ми прагнемо до певної мети), вмотивованість (ми розглядаємо вмотивованість як вплив на отримання якісної освіти), успішність (ми розвиваємо особистість на прикладах успішних практик), ефективність (ми розглядаємо ефективність як індикатор розвитку закладу освіти), комфортність (ми створюємо умови, що сприятливо впливають на самопочуття, діяльність учасників освітнього процесу).

Отже, надана можливість керівникам закладів освіти практикуватися у визначенні цінностей під час проходження курсів підвищення кваліфікації забезпечує розуміння ними означеної дефініції та сприяє ефективній розробці стратегії розвитку ЗЗСО.

Таким чином, визначення цінностей посідає провідне місце на етапі стратегування, оскільки саме вони є фундаментом освіти й наочним набором внутрішніх щоденних принципів, що сповідує заклад освіти задля виховання і розвитку здобувачів освіти, комунікації та партнерства з усіма членами громади.

Список використаних джерел

1. Католик Г. В. Концепція Я дитячого практичного психолога: монографія. Львів : Галицька видавнича спілка, 2020. 311 с.
2. Левківська К. В. Ціннісні засади діяльності освітніх закладів : навч.-метод. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2017. 136 с.
3. Легун О. М. Роль цінностей і ціннісних орієнтацій у розвитку особистості. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПНУ. 2010. Т. XII. Ч. 4. С. 241–248.
4. Семків І. І. Індивідуальні цінності як психологічні механізми формування соціального капіталу. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Вип. 10. С. 699–705.
5. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. Львів : Кальварія, 2005. 380 с.
6. Ціннісні орієнтири сучасної української школи: матеріали МОН України. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%2>

[Oconferentcia/2019 /Presentasia-Roman-Stesichin.pdf](#) (дата звернення: 04.04.2024).

Svitlana Voronova,

*Candidate of Pedagogical Sciences,
head of the scientific and methodical laboratory of managerial activity and
quality assurance of education of the department of philosophy of education
Odesa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine*

EDUCATIONAL INSTITUTION DEVELOPMENT STRATEGY: VALUE FOCUS

Key words: educational institution, development strategy, values

Гриньова Марія Василівна,

*здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії (поза
аспірантурою), завідувачка відділу міжнародної співпраці та
трансферу інновацій КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-1308-2634>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=TdqlrG0AAAAJ&hl=ukmarishagrin@ukr.net>

ПОНЯТТЯ «ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ» У СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ ЛІДЕРОЛОГІЇ

Ключові слова: лідер, лідерство, лідерологія, лідерські якості, особистість, виховання лідерських якостей

Сучасний дискурс лідерології доволу поняття «лідерські якості» визначає запит до освітньої практики виховання тих чи інших якостей особистості, які позиціонуються як лідерські. Тож кожен педагог перед початком пошуку відповіді на питання «Як виховувати?» має віднайти конструктивні відповіді на питання «Що виховувати?» та «Для чого виховувати?».

За результатами аналізу наукових джерел зауважимо, що серед українських учених поширеною є думка, що лідерські якості варто розглядати як «сукупність індивідуально-особистісних і соціально-психологічних особливостей (властивостей) особистості» [2; 5]. Водночас вважаємо, що таке тлумачення лідерських якостей